

Deliberationes tudományos folyóirat
17. évfolyam 1. szám 2024/1, 55–64. oldal
Kézirat beérkezése: 2024.05.23.
Kézirat befogadása: 2024.10.28.
DOI: 10.54230/Delib.2024.1.55

Deliberationes Scientific Journal
Vol.17; Ed.No. 1/2024, pages: 55–64
Paper submitted: 23th May 2024
Paper accepted: 28th October 2024
DOI: 10.54230/Delib.2024.1.55

MEGJEGYZÉSEK AZ ÚJSZÖVETSÉGI ATYA-TEOLÓGIÁHOZ ÉS ANNAK JELENTŐSÉGÉHEZ

Juhász Pál Balázs

Apor Vilmos Katolikus Főiskola

Absztrakt

Ebben a tanulmányunkban az újszövetségi atyaság témaköréhez kapcsolódóan a következő két kérdésre keressük a választ. (1) Mit jelent az, hogy Isten atya? (2) Mit jelent ez a mai édesapák hivatásteljesítése szempontjából?

Az Újszövetségben szereplő görög πατήρ szó az arám *abba* fordításaként szerepel három versben (Mk 14,36; Róm 8,15; Gal 4,6), illetve kiemelt szerepe van a Miatyánk imádság megszólításában. Az atya/apa szó az Újszövetségben mind konkrét-testi, mind átvitt-szellemi értelemben használatos, illetve van egy transzcendens aspektusa is: egyrészt Jézus Atyját, másrészt a Jézus-követők Atyját jelenti, harmadrészt a Sátánnal kapcsolatos.

A Miatyánk megszólítása alapján megállapítható, hogy a keresztények Jézus nyomán gondolkodhatnak Istenről úgy, mint atyjukról. Figyelemreméltó, hogy Jézus ezt a megszólítást használja az egyetlen olyan imádságban, amit tanítványainak elmondott. Továbbá fontosnak tűnik, hogy Jézus főpapi imájában (Jn 17) kizárólag atyaként szólítja meg Istent, két alkalommal jelzővel is ellátva („szent” és „igazságos”). Az a tény, hogy az „édesapa” Istenünk valódi és legigazibb neve, komoly remény és erőforrás a krisztushívók számára.

Istennek atyaként való megszólítása, illetve elfogadása egyáltalán nem magától értetődő. Korunk apa-sebei számtalan embert érintenek és féltő, hogy ezek a sebek átadódnak és reprodukálódnak. Szent Pál szerint az Atyaisten az, *akitől nevét kapja minden nemzetség* (v.ö. Ef 3,15), vagyis a földi apai hivatás ajándékozója és mintája. Ezért minél inkább megismeri valaki az Atyát, annál nagyobb esélye van jó édesapává válni. Isten atyai vonásának – mely elsősorban bemutatja Őt – hatással kell lennie korunk katolikus édesapáinak identitására is.

Kulcsszavak: Újszövetség, abba, Miatyánk, apaság

COMMENTS ON THE THEOLOGY OF THE FATHER IN THE NEW TESTAMENT AND ITS RELEVANCE

Pál Balázs Juhász

Apor Vilmos Catholic College

Abstract

In this study, we search for answers of the next questions connected with the theme of fatherhood in the New Testament. (1) What is the meaning of the statement that God is father? (2) What is the meaning of this talking about the fulfillment of the vocation of modern fathers?

In the New Testament, the word *πατήρ* appears as the translation of Aramaic word *abba* in three verses (Mk 14:36; Rom 8:15; Gal 4:6), and it also has an emphasized role in the invocation of Our Father. The word father is used in the New Testament both in concrete-bodily and transferred-spirituality sense, and it has a transcendental aspect too: on one hand it refers to the Father of Jesus, on the other hand the Father of the followers of Christ, and thirdly it is connected with the Devil.

According to the invocation of Our Father we can observe, that the Christian believers can think about God as their father. It is remarkable that Jesus uses this invocation in the one and only prayer, that was said for his disciples. Furthermore, it seems important, that Jesus in his High Priestly Prayer (Jn 17) calls God as father exclusively, twice he uses attributive („holy” and „righteous”). The fact, that the real name of our God is Father, is a serious hope and spiritual resources for Christian believers.

Addressing and accepting God as a father is not at all self-evident. The father-scabs of our time affect countless people and it is feared that these wounds will be transmitted and reproduced. According to Saint Paul, the heavenly Father „*from whom every family (...) is named*” (Eph 3:15), is the Gifter and Pattern of parental vocation on the earth. Therefore, the more someone knows the Father, the greater he has a chance to become a good father. The parental aspect of God – which first of all represents Him – must also have an impact of the identity of Catholic fathers of our time.

Keywords: New Testament, *abba*, Our Father, fatherhood

1. BEVEZETÉS

Ebben a tanulmányunkban két kérdésre keressük a választ: (1) Mit jelent az, hogy Isten atya? (2) Mit jelent ez a mai édesapák hivatásteljesítése szempontjából? A téma teljes bemutatása és feltárása meghaladja jelen értekezésünk kereteit, ezért itt csupán néhány általunk fontosnak és hangsúlyosnak talált szempontot kívánunk kiemelni, melynek során elsősorban biblikus, másodsorban pasztorális szempontokat tartunk szem előtt.

Munkánk során először a kereszt(y)ének közös imádságának, a *Miatyánknak* a megszólításában szereplő Πάτερ szó jelentéstartalmát elemezzük. Ezt követően Isten atyaságával kapcsolatban teszünk megjegyzéseket, majd a földi apák szerepére és identitására koncentrálnak.

2. AZ ATYA SZÓ JELENTÉSE ÉS ÉRTELMEZÉSI KÖRE

A ὁ πατήρ, πατρός szónak a görög nyelvben való általános jelentése: „apa, atya, ős, előd; ősatya; valaminek teremtője, létrehozója; pártfogó”¹. Az újszövetségi jelentéstartalommal kapcsolatban Varga Zsigmond négy jelentést vesz számba. Az első az apa, illetve az atya kifejezésekhez kapcsolódik szorosabb és szélesebb aspektusban. A szorosabb értelem kapcsán a szerző – többek között – megjegyzi, hogy az „*apa, atya* = a közvetlen előd, akitől (...) az ember személy szerint is, jogilag is stb. eredetét veszi (...). (az »apa« profanizálásnak hat; az »atya« ünnepélyesebb, de ugyanakkor távolabbi is teszi azt, akire vonatkozik)”². A második jelentése a szónak ugyanez a gondolatkör, de már jelképes tartalommal: szellemi és spirituális apaság. Ezzel kapcsolatban érdekes megemlíteni példaként, hogy Szent István védőbeszéde elején a Főtanács tagjait ezzel a névvel is megszólítja („Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες”, ApCsel 7,2). A harmadik értelmezési kör az Isten Atya jelentéstartalma, melyen belül Varga Zsigmond különböztet a következők között: 1) az Atyaisten, mint Teremtő és Fenntartó; 2) Jézus igehirdetésében Isten úgy jelenik meg, mint az Ő Atyja, illetve, mint tanítványainak Atyja; 3) ez a jézusi kettősség megjelenik az újszövetségi irodalom más szövegeiben is. Az atya szó utolsó értelmezési lehetősége – kissé talán meglepő módon – az Újszövetségben a Sátánnal kapcsolatos (v.ö. Jn 8,44).³

1 art. πατήρ, πατρός, ὁ, in Újszövetségi görög-magyar szótár (szerk. Varga, Zs. J.). (1992). Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 754. A szócikk rövidítését feloldottuk. A pártfogó jelentéssel kapcsolatban utalunk arra, hogy a παράκλητος szó így is fordítható, melyet János evangéliumában Jézus Krisztusra és a Szentlélekre használ a szöveg. Vö. art. παράκλητος, ου, ὁ, in Újszövetségi görög-magyar szótár (szerk. Varga, Zs. J.). (1992). Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 735. Ennek fényében tehát a pártfogó szó a magyar nyelvben trinitológiai aspektust kap.

2 Uo. Kiemelés az eredetiben.

3 Uo. 754-755.

A *Biblia lexikon* is több értelmezést kínál, mi itt csak a következőt említjük. Az atya „átvitt értelemben lehet előidéző ok, vagy teremtő (*Jób* 38,29: az eső apja), jőtevő (29,16), tanító, tanácsadó, vagy mester”⁴.

Ezek fényében látható, hogy az atya szó és az általa jelölt fogalom testi és szellemi értelemben egyaránt használatos az Újszövetségben, erős transzcendentális karaktere is van, melyben domináns az Istennel való azonosítás. Az atyaság Isten lényegi karaktereként jelenik meg a Jézussal és a jézusi közösséggel való kapcsolatában.

3. „MI ATYÁNK, AKI A MENNYEKBEN VAGY...” (MT 6,9)

Martos Levente Balázs rámutat, hogy az evangéliumok tanúsága szerint Jézus imádságra tanította követőit, melyről a két nagyszinoptikus leírásából értesülünk. A közismert néven *Miatyánknak* nevezett imádság (Mt 6,9-13; Lk 11,1-4) egy megszólításból és több kérésből áll. Mi itt csak a megszólításra fordítjuk figyelmünket. Máténál ezt olvassuk: „Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς” (Mt 6,9), míg Lukácsnál egyszerűen csak ez szerepel: „Πάτερ” (Lk 11,2). A keresztények a Máté-féle imádságszöveget használják, ennek megfelelően a hosszabb megszólítás az elterjedtebb. Maga a megszólítás, illetve a benne lévő kép nem tekinthető teljesen újdonságnak a vallástörténetben, hiszen mind az ókori görögök (pl.: Zeusz), mind a bibliai (pl.: Iz 64,6-7) és extrabiblikus zsidóság (pl.: *Semone eszré* 4. fohász) esetében már megjelenik ez a gondolatosság. Izrael Isten-tapasztalatával kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy vannak olyan szövegek, ahol az atyaság *fogalma* jelenik meg, illetve vannak olyan szakaszok, ahol imádságos *megszólítás* keretében említik Istent, mint atyát. A közösségi és az egyéni JHWH-hoz, mint atyához való fordulás egyaránt megjelenik, de elsősorban a közösségi hang a domináns. John Ashton úgy látja, hogy „a kereszténységet megelőző palesztinai judaizmusban nincsen bizonyíték arra, hogy Istent valaha is, mint *abba* szólította volna meg egy egyéni zsidó hívő imádságban”⁵. Istennek, mint atyának az invocációban való megjelenését némely kutató a zsidó szórvánnyal, illetve hellenisztikus befolyással hozza összefüggésbe. Az Újszövetségben három helyen találkozunk ezzel a szöveggel: „αββα ὁ πατήρ” (Mk 14,36; Róm 8,15; Gal 4,6)⁶. Az αββα⁷ arám eredetű szó, melyet a szent szerző egyből lefordít görögre. A határozott

4 art. *atya, apa*, in *Bibliai lexikon*. (1989). Szent István Társulat, 114. A szócikk rövidítéseit feloldottuk, kiemelés az eredetiben.

5 Ashton, J. (1992). art. *ABBA*, in *The Anchor Bible Dictionary 1 A-C* (főszerk. Freedman, D. N.). Doubleday, 7.

6 Gerhard Lohfink a két páli szövegben megőrzött arám nyelvi alakokkal kapcsolatban úgy látja, hogy ezek csak akkor voltak „értelmesek” az olvasók számára, ha egyértelműen Jézus imájához köthető megszólítás-ként tudták azt beazonosítani. Máskülönbén mi értelme volt a görög mellett az arámot is kiírni. Lohfink, G. (2017). *A Miatyánk új értelmezésben*. Lectio Divina 17. Szent Maurícius Monostor-L’Harmattan, 44-45. Továbbá „a Róm 8,15 és Gal 4,6 talán egy keresztségi szertartásra is tartalmaz utalást, amikor a keresztelendő először imádkozta a közösséggel együtt a *Miatyánkot*”. art. *abba*, in *Bibliai lexikon*. (1989). Szent István Társulat, 1. Kiemelés az eredetiben.

7 „(...) az arám »apa« szó határozott formája (...), megfelelően fordítható úgy, mint »az én apám«, vagy

névelő kapcsán megjegyezhető, hogy „nominativusz áll vocativusz helyett, ez szemita hatás”⁸. Maga az $\alpha\beta\beta\alpha$ szó jelentése Joachim Jeremias (1966) szerint a családi élet bensőségeségéhez kapcsolódik és „apuci” jelentéssel fordítható. Ez az értelmezés nem vált egyöntetűen elfogadottá a biblikusok körében, végül Georg Schelbert (2011) meggyőzően bizonyította, hogy az a grammatikai forma, amire Jeremias hivatkozik, csak a Kr. u. 2. századot követően igazolható. Mindenesetre figyelemreméltó Ursula Schattner-Rieser (2013) megállapítása – akit Martos Levente Balázs idéz –, miszerint „(...) Isten újszövetségi jelölése »Atyával« 261 alkalommal, szemben 20 példával az Ószövetségben és mintegy 50 példával a szövetségközi irodalomban, egyedi. Bár a későbbi zsidó irodalomban többször megtaláljuk az »én/mi Atyánk a mennyben« kifejezést, nem olyan intenzíven, mint az újszövetségi üzenetben”⁹. Jézus egyértelműen használta az atya megszólítást imádságában, ez nyilvánvalóan elsődleges referencia volt követői számára a későbbiekben.¹⁰ Ez a megszólítás nem az egyetlen a keresztény imádságban, amivel Istenhez, illetve az atyához fordulunk, de kitüntetett szerepe vitathatatlan.¹¹ Ezen utolsó gondolat kapcsán két további megjegyzést teszünk.

Egyrészt Jeremiah Unterman felhívja a figyelmet arra, hogy az Úr imájában ez a megszólítás szerepel.¹² Ez a tényszerű megállapítás – véleményünk szerint – azért érdemel figyelmet, mert Istennek számtalan neve volt ismert Jézus korában a zsidóság körében, ezzel kapcsolatban elegendő az ószövetségi iratok anyagára gondolnunk, Jézus mégis ezt a megszólítást használta abban az egyetlen imádságban, amit tanítványai lelkére kötött. „[Az abba] az Újszövetségben Isten megszólítása Jézus (Mk 14,36) és a keresztények (Róm 8,15; Gal 4,6) ajkán, annak a bensőséges viszonynak kifejezésére, amely Isten és gyermekei közt fennáll.”¹³ A tanítványok alapviszonya Istenükkel az, hogy Ő az atyjuk, ők pedig gyermekei. Ahogyan Szent Pál megfogalmazza: „Maga ez a Lélek tesz tanúságot lelkünknek arról, hogy Isten gyermekei vagyunk” (Róm 8,16).

Másrészt a Jézus által imádság során alkalmazott Isten-megszólítások kapcsán érdemes emlékeztetnünkbe idézni azt az evangéliumot, amiben nem szerepel a Miatyánk, de egyik fejezete teljes mértékben imádság és ebben Jézus Istent kizárólag az Atya névvel szólítja meg. János evangéliumának 17. fejezetét – mely a búcsúbeszéd részét

„a mi apánk».” art. *Abba*, in *Harper's Bible Dictionary* (főszerk. Achtemeier, P. J.). (1985). Harper, 3.

8 <https://ujszov.hu/text?corpus=2&book=202&chapter=14&verse=36#!202014036000040>. (Letöltés: 2024.05.15.).

9 Martos, L. B. (2019). *Abba, Atya! A Miatyánk megszólítása Jézus ajkán és az újszövetségi hagyományban. Communio, XXVII(1-2)*, 29, 21. lábjegyzet.

10 Ezt a véleményt képviseli Jeremiah Unterman is, aki szerint Istennek, mint atyának a megszólítása a krisztushívók körében Jézus Krisztus saját imagyakorlatával függ össze. Unterman, J. art. *father*, in *Harper's Bible Dictionary* (főszerk. Achtemeier, P. J.). (1985). Harper, 305.

11 Martos, L. B. (2019). *Abba, Atya! A Miatyánk megszólítása Jézus ajkán és az újszövetségi hagyományban. Communio, XXVII(1-2)*, 23-32.

12 Unterman, J. (1985). art. *father*, in *Harper's Bible Dictionary* (főszerk. Achtemeier, P. J.). Harper, 305.

13 art. *abba*, in *Bibliai lexikon*. (1989). Szent István Társulat, 1. A szócikk rövidítését feloldottuk, kiemelés az eredetiben.

képezi – hagyományosan Jézus főpapi imájának nevezzük. Ebben összesen hat alkalommal szólítja meg Jézus Istent atyaként, ebből két alkalommal jelzőt is illeszt az invokációhoz: „πάτερ ἄγιε” („szent Atyám” 11. v.), illetve „πάτερ δικαιε” („igazságos Atyám”¹⁴ 21. v.) Témánk szempontjából Jézus két megdöbbentő kijelentést is tesz imádsága során. „Kinyilatkoztattam nevedet az embereknek, akiket a világból nekem adtál. (...) Megismertettem velük Nevedet (...)” (Jn 17,6.26). Gál Ferenc a Jn 17,6-19 szakasz exegézise kapcsán rámutat, hogy az Egyházat szimbolizáló Tizenkettő részesült abban a kinyilatkoztatásban, hogy Istent atyaként lehet megszólítani, ez az Ő neve. „A név magát a személyt jelzi, tehát az Atya nevében benne van az, hogy Isten egész szeretetével a világ felé fordult, s atyaságának velejárója az is, hogy az embereket gyermekeivé fogadja.”¹⁵ Az atya megszólítás tehát egy teljesen letisztult és kikristályosodott istenképet nyújtott a Tizenkettőnek és rajtuk keresztül az egész Egyháznak.¹⁶

Gerhard Lohfink megjegyzi, hogy „az első keresztényeknek szinte felfoghatatlan és értékes volt, hogy Istent *abbának*, »édesapának« szólíthatták”¹⁷. Ez korunkban nem magától értetődő, melyben komoly szerepet játszik három tényező. Az egyik egy helytelen értelemben vett feminizmus, a másik az apa nélkül felnövő gyermekek tömege, akik nem tapasztalták meg az egészséges és normális földi apát, így jóval nehezebb a mennyei Atyával mit kezdeniük. Számukra biztatást jelent Jézus szava: „*Aki engem lát, látja az Atyát*” (Jn 14,9). Így Jézuson keresztül megismerhetjük – ők is és mindannyian – a mennyei Atyát. Gerhard Lohfink kitér még azoknak a nehézségére is Istennek, mint atyának a megszólítása kapcsán, akik a világban tapasztalható szenvedés miatt ezt nehezen tudják megtenni. Ennek gyógyítása a keresztény testvériség felmutatása és tettekre váltása.¹⁸

A márki szenvedéstörténetben szereplő Atya-megszólításra már utaltunk. John Ashton a mátéi (Mt 26,39) és a lukácsi (Lk 22,42) változat közötti különbséget említtve – az előbbi a *πάτερ μου*, míg az utóbbi egyszerűen a *πάτερ* megszólítást¹⁹ hozza – úgy látja, hogy a szövegeltérésre két lehetséges megoldás kínálkozik. Az egyik, miszerint nem volt ismert Jézus imádságának szövege, a másik, hogy magát az *abba* szót nem alkalmazták már imádságukban a két evangélium háttérében álló egyházak.²⁰ John

14 „Az Atya akkor igazságos, ha egészen Atya, vagyis megérti az emberek gyarlóságát és irgalmas hozzájuk.” Gál, F. (2008). *János evangéliuma*. Szent István Bibliakommentárok 4. Szent István Társulat, 294.

15 Uo. 289.

16 Uo.

17 Lohfink, G. (2017). *A Miatyánk új értelmezésben*. Lectio Divina 17. Szent Maurícius Monostor-L'Harmattan, 45. Kiemelés az eredetiben.

18 Uo. 45-48.

19 „Húsvét óta az Egyház, amikor a Miatyánkot imádkozza, kifejezi azt a tudatát, hogy Isten ugyanazal a szeretettel szereti, amellyel egyetlen Fiát is átöleli (vö. 1Jn 3,1). Kétségtelenül erre utal Lukács, amikor Krisztushoz hasonlóan egyszerűen csak azt mondja velünk: »Atya!« (Lk 11,2).” Ternant, P. (2009). art. *atya*, in *Biblikus teológiai szótár* (szerk. Léon-Dufour, X.). Szent István Társulat, 102.

20 Ashton, J. (1992). art. *ABBA*, in *The Anchor Bible Dictionary 1 A-C* (főszerk. Freedman, D. N.). Doubleday, 7.

Ashton összegzően úgy látja, hogy „az *abba* használata egy különösen erős érvet jelent arra való tekintettel, hogy Isten atyaságának személyes értelme a zsidó hagyomány tipikusan keresztény fejlődése volt, és hogy ez valószínűleg visszavezethető Jézus tanítására és saját imájának a példájára való visszaemlékezésre”²¹.

Láthattuk tehát, hogy az *abba*/πατήρ/atyá/apa szónak milyen alapvető vonatkozásai vannak, ezt követően ezeknek a jelentőségére térünk ki a keresztény apa-identitás kapcsán.

4. „AKITŐL NEVÉT KAPJA MINDEN NEMZETSÉG...” (EF 3,15)

Az eddigi megfontolások egyáltalán nem lehetnek neutrálisak egy mai modern hívő apa számára. A továbbiakban Szent Pál egyik szövegét hívjuk segítségül és kiindulópontul.

„Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται”²² (Ef 3,14-15)²³. Ebben a mondatban az ἐξ οὗ egyértelműen a πατήρ ragozott alakjára utal vissza. A πατριὰ szó (ἡ πατριὰ, -ᾶς) természetesen kapcsolatban van a πατήρ szóval. Az Ef 3,15 vers kapcsán Varga Zsigmond megjegyzi, hogy „nem közvetlenül, de mégis Isten atyaságáról van szó, mivel minden nemzetséget a nemzetségfőről neveztek el, és ez az elnevezés egyben minőségjelölést is jelentett”²⁴. A szó az Újszövetségben egyébként „nemzetség, törzs (...), néptörzs, nép”²⁵ jelentéssel bír.²⁶ Érdeemes még azt is megjegyeznünk, hogy „Izráelben az apa határozza meg a gyermek nevét is”²⁷.

C. J. H. Wright az Ef 3,14 kapcsán megjegyzi, hogy a „ez (ti. πατριὰ) hozzákapcsolódik Isten atyaságához, amelyet Pál felismer minden emberi ős és származás mögött”²⁸. Jeremiah Unterman az Ef 3,14-15 gondolatiságával kapcsolatban rámutat, hogy „ahelyett, hogy emberi analógiából származna, az »Atya« kifejezés használata Istenre egy eszményt jelenít meg, ami szerint minden emberi apa megéltetik”²⁹. Az,

21 Uo. Kiemelés az eredetiben.

22 Ef 3,14 <https://ujszov.hu/text?corpus=2&book=210&chapter=3&verse=14> (Letöltés: 2024.05.17.); Ef 3,15 <https://ujszov.hu/text?corpus=2&book=210&chapter=3&verse=15> (Letöltés: 2024.05.17.). Az egyes szavakra rákattintva megtaláljuk a részletes nyelvtani elemzést.

23 Ef 3,14-15: ¹⁴ „Ezért meghajtom térdemet az Atya előtt, ¹⁵akitől nevét kapja minden nemzetség mennyben és földön”.

24 art. πατριὰ, ᾶς, ἡ, in Újszövetségi görög-magyar szótár (szerk. Varga, Zs. J.). (1992). Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 755.

25 Uo.

26 Uo.

27 art. πατήρ, πατρός, ὁ, in Újszövetségi görög-magyar szótár (szerk. Varga, Zs. J.). (1992). Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 754.

28 C. J. H. Wright (1992). art. FAMILY, in *The Anchor Bible Dictionary 2 D-G* (főszerk. Freedman, D. N.). Doubleday, 768.

29 Unterman, J. (1985). art. father, in *Harper's Bible Dictionary* (főszerk. Achtemeier, P. J.). Harper, 305. Ezzel ellentétben Paul Ternant véleménye, aki szerint „az Ószövetség az Atya és a Férj (hitves) képével tárja

hogy Isten atyaként való jellemzése „földi eredetű”, vagyis az emberi tapasztalatból indul ki, Jézus igehirdetésében is megjelenik. „*Van köztetek olyan apa, aki a fiának kígyót ad, amikor halat kér tőle, vagy amikor tojást kér, skorpiót ad neki? Ha tehát ti gonosz léteketek tudtok gyermekeiteknek jó dolgokat adni, mennyivel inkább meg fogja adni mennyei Atyátok a Szentlelket azoknak, akik kérik tőle.*” (Lk 11,11-13)³⁰ Természetesen itt nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, hogy Isten teremtő akarata tesz valakit apává, így ez az emberi tapasztalás egyáltalán nem független Istentől, illetve nem önmagában áll. Paul Ternant megállapítása szerint „(...) az emberi atyák és Isten között hasonlóság áll fenn, amely lehetővé teszi, hogy Istenre is alkalmazzuk az Atya nevet; sőt mi több, egyedül ez az isteni atyaság adja meg a földi atyaságoknak teljes jelentésüket az üdvösség tervében.”³¹

Témánk szempontjából elmondható, hogy egy katolikus keresztény édesapának három, egymásra rétegesen épülő identitása van ebben a földi életben: férfi, férj és apa. Ebből az első konstans, a másik kettő opcionálisan temporális – hiszen valaki válhat özvegygé, illetve elveszítheti gyermekeit –, de mind a három viszonzó: egyik sem létezik önmagában. Ez azt jelenti, hogy az apaság az identitása része, de ebben változás is bekövetkezhet. Az, hogy valaki apává válik és apaként „működik” elválaszthatatlan Isten atyaságától abban az értelemben, hogy az Ő akarata és ajándéka az apai hivatás, illetve Ő a mintája az apaságnak. Így minél inkább megismerem és utánzom Istent, az Atyát – akit Jézus Krisztus nyilatkoztatott ki a maga teljes és igazi értelmében –, annál nagyobb eséllyel leszek jó apa.³² Ez – Gerhard Lohfink egyik fentebbi gondolatához kapcsolódóan – gyógyír lehet azok számára, akik földi atyjukkal konfliktust éltek át a múltjukban, de az élet során ők maguk is apákká váltak. Ezen a tisztán teológiai természetű úton megismerhetjük és kapcsolatba kerülhetünk a mennyei Atyával, akitől nem kell, hogy elválasszon a földi apánkkal kapcsolatos sebzettségünk, illetve nem kell átvinnünk a mennyei Atyánkra azt az elutasítást, amit

---

elénk az élő Isten szeretetét és tekintélyét; éspedig a földi atyák és férfiek tapasztalati valóságából indul ki (...); ugyanakkor az Ószövetség ellentétben is áll azzal a téves fölfogással, amellyel ezeket az emberi valóságokat a pogányság átvitte isteneire”. Ternant, P. (2009). art. *atya*, in *Biblikus teológiai szótár* (szerk. Léon-Dufour, X.). Szent István Társulat, 92. A szócikk rövidítéseit feloldottuk.

30 A Miatyánk szövegösszefüggésére Máté és Lukács evangéliumában Martos Levente Balázs hívta fel a figyelmet. Martos, L. B. (2019). Abba, Atya! A Miatyánk megszólítása Jézus ajkán és az újszövetségi hagyományban. *Communio*, XXVII(1-2), 30-31.

31 Ternant, P. (2009). art. *atya*, in *Biblikus teológiai szótár* (szerk. Léon-Dufour, X.). Szent István Társulat, 96.

32 Ennek a gondolatnak az alapja Rózsa Huba egyik megállapítása, aki a bűnbeesés története (Ter 3) kapcsán megállapítja, hogy Isten és ember eredetileg harmonikus kapcsolatban éltek egymással és ez a közösség „együttal alapvetően meghatározta az ember magához, a másik emberhez és a világhoz való kapcsolatát. Ennek a kegyelmi természetű kapcsolatnak most vége, amely változást hoz az emberi állapot más vonatkozásaiban is”. Rózsa, H. (2008): Östörténet. A világ keletkezése és az emberiség eredete a Biblia szerint. Szent István Társulat, 66. Ha elkezd rendeződni a viszonyom Istennel Jézus Krisztus által, akkor ez jelentőséggel bír életem minden más területét illetően is, így az apa-képem és -identitásom tisztulására, megerősödésére is rányomja a bélyegét.

a földi apánkkal kapcsolatban esetleg érzünk és amit a névazonosság (Atya/apa) előhívhat bennünk. A mennyei Atyával való élő kapcsolat és azonosulás megóvhat attól is, hogy reprodukáljuk a saját apa-sebzettségünket a gyermekeink életében.

5. BEFEJEZÉS

Az Újszövetség tanúsága szerint – ami nem elválasztható az ószövetségi kinyilatkoztatástól – Isten olyan – és elsősorban olyan –, mint egy jó és irgalmas édesapa. Ez a teológiai igazság korunkban egyáltalán nem magától értetődő az egyén és a társadalom szintjén, mert a sebzett apa-kapcsolat árnyéka rávetül a mennyei Atya arcára is. Az, hogy Isten atya egy mai modern katolikus keresztény édesapának olyan tájékoztató pont, melyhez saját életének igazságát, valamint gyermekeihez való viszonyát is biztosan igazítani tudja.

Kapcsolattartó szerző:

Juhász Pál Balázs

Apor Vilmos Katolikus Főiskola

Hittudományi, Társadalomtudományi
és Romológiai Tanszék

2600 Vác

Schuszter Konstantin tér 1-5.

juhasz.pal.balazs@avkf.hu

Corresponding author:

Pál Balázs Juhász

Department of Religious Studies,
Social Sciences and Romology

Apor Vilmos Catholic College

Schuszter Konstantin square 1-5.

2600 Vác

juhasz.pal.balazs@avkf.hu

Hivatkozás: Juhász, P. B. (2024). Megjegyzések az újszövetségi atya-teológiához és annak jelentőségéhez. *Deliberationes*, 17(1), 55–64.

IRODALOMJEGYZÉK

Ashton, J. (1992). art. *ABBA*, in *The Anchor Bible Dictionary 1 A-C* (főszerk. Freedman, D. N.). Doubleday, 7-8. <https://doi.org/10.5040/9780300261875-0007>.

Bibliai lexikon (szerk. Haag, H.). (1989). Szent István Társulat.

Biblikus teológiai szótár (szerk. Léon-Dufour, X.). (2009). Szent István Társulat.

C. J. H. Wright (1992). art. *FAMILY*, in *The Anchor Bible Dictionary 2 D-G* (főszerk. Freedman, D. N.). Doubleday, 761-769. <https://doi.org/10.5040/9780300261882-570>.

Gál, F. (2008). *János evangéliuma*. Szent István Bibliakommentárok 4. Szent István Társulat.

Harper's Bible Dictionary (főszerk. Achtemeier, P. J.). (1985). Harper.

Lohfink, G. (2017). *A Miatyánk új értelmezésben*. Lectio Divina 17. Szent Maurícius Monostor-L'Harmattan.

Martos, L. B. (2019). *Abba, Atya! A Miatyánk megszólítása Jézus ajkán és az újszövet-*

ségi hagyományban. *Communio*, XXVII(1-2), 23-32.

Novum Testamentum Graece et Latine. (2014²⁸). Deutsche Bibelgesellschaft.

Rózsa, H. (2008): Őstörténet. A világ keletkezése és az emberiség eredete a Biblia szerint. Szent István Társulat.

Újszövetség. (2015³). Pannonhalmi Főapátság.

Újszövetségi görög-magyar szótár (szerk. Varga, Zs. J.). (1992). Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya.

Szentírási helyek:

Ef 3,14: <https://ujszov.hu/text?corpus=2&book=210&chapter=3&verse=14> (Letöltés: 2024.05.17.)

Ef 3,15: <https://ujszov.hu/text?corpus=2&book=210&chapter=3&verse=15> (Letöltés: 2024.05.17.).

Mt 14,36 ó <https://ujszov.hu/text?corpus=2&book=202&chapter=14&verse=36#!2020140360000> 40. (Letöltés: 2024.05.15.).